

Tamara Duda

DCÉRKA

DAJAMA

Tamara Duda

Dcérka

Tamara Duda

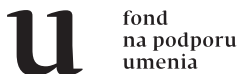
Dcérka

preložila Veronika Goldiňáková

**UKRAINIAN
//BOOK
INSTITUTE**

This book has been published with the support
of the Translate Ukraine Translation Program.

Táto kniha bola vydaná s podporou programu
Translate Ukraine Translation Program.

Vydanie publikácie z verejných zdrojov
podporil Fond na podporu umenia.

© Text: Tamara Duda, Kyjiv 2019

© Preklad: Veronika Goldiňáková, Bratislava 2024

© Slovenské vydanie: Vydavateľstvo DAJAMA, Bratislava 2024

ISBN 978-80-8136-176-0

Táto kniha je o láske – hoci sa o nej nepíše priamo, je témou románu. Je aj o mágií. Nie tej gýčovej, čo sa valí z televíznych obrazoviek, ale o skutočnej, ktorá sa prenáša z generácie na generáciu a ktorú máme v krvi. A je aj o odvahe. O úprimnej odvahe nájsť samu seba a spoznať sa – a nikomu za žiadnych okolností nevydať svoj domov ani vlasť, svoje srdce ani právo vzpriamene kráčať.

ДОНЕЦЬК

DONETSK

ЗНАМ'ЯНКА

ZNAM'YANKA

17

160

б... озважал...
ачта ре
ment Complex

Intro

V chladničke zívala diera. Strapaté okraje sa ohli a lúč baterky osvetlil črepinu priškvarenú na stene. Pod nohami praskalo rozbité sklo, zo stropu stekala voda a na mieste kuchynskej linky sa hromadili spotrebiče a kusy betónu.

Zdá sa, že už nemám kde bývať – ďakujem, doriti! – a nemám ani čo jesť, pretože naše strategické zásoby zhoreli spolu s chladničkou.

Túto situáciu vlastne pokojne možno považovať za počiatočný bod príbehu, rovnako ako ktorúkoľvek zo série udalostí, ktoré jej predchádzali, prepletené do dokonalého reťazca príčin a následkov, z ktorého nemožno žiadny článok odstrániť a ani ho vynechať. No pre mňa a pre nás všetkých nie je dôležitý začiatok, ale koniec. A ten spočíva v tom, že som nažive.

Pravdupovediac som tento príbeh mohla pochovať v sebe, nebyť predstavy, že kdesi v Antverpách (nádherný názov, páči sa mi, ako sa kotúľa na jazyku ako kúsok jabĺčka) alebo v Madride, či povedzme v Kyjive alebo vo Vinnyci žije taká istá tridsaťročná žena. Možno tiež nemá ani rodinu, ani deti. Dlhو trčí v práci, maľuje vitráže, kreslí, pečie chlieb či so žiakmi rieši testy. Alebo možno nerobí vôbec nič, žije z tantiémov (ďalšie skvelé slovo). Dnes si z internetu stiahla recept na čokoládovú tortu. Stojí nad cestom, mieša kakao s maslom a ani netuší, že sa jej usporiadaný útulný svet už rozpadol na kusy.

Je to ako radiácia. Nevidíš ju, necítiš jej chuť, neviditeľná sa vznáša vo vzduchu, no v skutočnosti by si už mala piť jód alebo zutekať, kým nie je neskoro.

Svojej neznámej kamarátky z Antverp by som sa opýtala: Počuj, máš kam utiecť? Pohládaj a zamysli sa, kde máš peniaze a doklady, kde máš tašku s najcennejšími vecami, ktorú zvládneš odniesť. Medzi najcennejšími vecami by si mala mať suchú potravu, aspoň dve mäsové konzervy, lekárničku s morfiom, baterku so zásobou batérií, dobrý nôž a náhradnú spodnú bielizeň. Zapiš si kontakty na ľudí, u ktorých môžeš prespať, a nakresli si cestičky, ktorými sa vyberieš.

Ak sa ti zrazu z akéhokoľvek dôvodu, ale najmä z vlastnej naivity, zachce zostať, ak si netrúfneš opustiť svoju dielňu, ulútosť sa ti psa či susedy – veď možno máš sto dôvodov zostať –, budeš sa musieť zmeniť. Budeš musieť zomrieť, aby si prežila. Zhorel ti dom. Zhorelo auto, zbierka porcelánových zvončekov aj knižnica. Nič z toho už neexistuje, rozumieš? Rovnako ako niektoré časti tela. Zamysli sa, aké by bolo žiť bez ruky, nohy či bez ucha. Prijmi, že budeš čeliť znásilneniam a inému surovému zaobchádzaniu, odosobni sa.

Cvič a buď v strehu. Aby si prežila, budeš jesť zem. A jedného dňa zem aj nakrmiš.

1

Krištál'

Biele na bielom

Moje spomienky siahajú do veku deväť rokov. Všetko predtým je *terra incognita*, nepopísaný papier, nevybavujú sa mi žiadne spomienky ani obrazy. Kdesi v tom bielom opare zostala mama. Mamu som predsa musela mať, nie? Ale u nás doma sa o nej nehovorilo. Otec všetky otázky prešiel mlčaním, iba raz spomenul, že sa volala Marija a zomrela mladá. Či je to pravda alebo nie, to sa už teraz nedá overiť.

Zrejme sa na ňu aj podobám, pretože otec je nízky, zavalitý, s nápadným bruchom a začínajúcou sa plešinou. Ja som ani tak nerástla, ako sa predžovala do všetkých strán. Pridlhé som mala všetko – chodidlá, prsty (v detstve som si počítala články, vždy sa mi zdalo, že mám jeden navyše), lakte, uši, vlasy. Na chudúčkovej tváričke sa mi vynímal aristokraticky zašpicatený zobák, odvádžajúci pozornosť od príliš tenkých bledých pier. Svojou telesnou stavbou by som mohla inšpirovať Picassa, ale to je slabá útecha pre dievča, ktoré začalo nosiť podprsenku ako posledné v triede, navyše tú najmenšiu veľkosť.

Domyslite si k tomu, že som žila čítaním, zízala som do kníh počas chôdze, cez prestávky, po nociach pod dekou a na hodinách pod lavicou. Tlačené slová som hltala ako kobyľka a bolo mi jedno aké. Skúmala som aj pokrkvane novinové papiere, v ktorých boli obalené sadenice, či reklamné letáky. S rovnakým záujmom som študovala celé zväzky ruskej klasiky aj najnovšie ľúbostné romány.

A na dôvažok som milovala fyziku. Celé hodiny som trávila zatemňovaním svojej izby, upchávala som všetky štrbiny, aby

som si vytvorila vlastnú temnú komoru. Donekonečna som experimentovala so šošovkami, potom ma očarila elektrina. Ostatné dievčatá snívali o ženíchoch, limuzínach a dovolenkách vo vychytených destináciách, kým ja som si predstavovala, že sa stanem elektrikárkou. Hypnotizovala ma lakonická krása elektrických obvodov, v duchu som nevdojak kreslila rozvody. Niektoré z nich boli paradoxne absurdné, môj humor v detailne premyslených nákresoch však nemal kto oceniť.

Veď komu by som sa nimi chválila? U nás v Dubrovyci som, samozrejme, nebola obľúbená. Som presvedčená, že v tom mes-tečku si nikto nevybaví moje skutočné meno. Pre všetkých vrátane učiteľov a susedov som bola Elfkou. Hlúpa detská prezývka, ani neviem, odkiaľ sa vzala – pochybujem, že ju vymyslel otec, ten ma oslovoval len „hej ty, pod' sem“ –, a prilepila sa na mňa ako žuvačka do vlasov. Rada by som verila, že za chrptom mi hovorili inak, ale budme realisti: za chrptom o mne nehovorili vôbec.

Máme také príslovie: keď koňa podkúvajú, aj žaba natáhuje nohu – to platí pre mňa a obyvateľov nášho Polesia, ich život sa krútil výlučne okolo jantáru. Nemala som ani omrvinku grácie, štýlu ani pôvabu, ktorý oni vstrebávali s materským mliekom a cibřili životom v blahobyte. Nikdy som si nezapálila cigaretu ušúľanú z bankovky – teda, vôbec som nefajčila –, nikdy som nenabúrara auto, dokonca ani len nejakú starú rachotinu. Nemala som príležitosť šarmantne odmietnuť nápadníka, lebo za sedemnášť rokov o mňa nikto ani len nezakopol.

Pri úvahách o budúcnosti som sklamane dospela k záveru, že tu pre mňa niet miesta. V meste žijúcom jantárovým priemyslom jednoducho nebolo miesto pre dievčatko, ktoré ani nebolo vidno spoza lopaty. Keby mi tak aspoň dali veno, aspoň pozemok, aspoň hocičo! Ale boli sme chudobní ako kostolné myši – veď ako inak, keď starý Miško, teda môj otec, býval triezvy len raz do roka, na Veľký piatok, a určite pri tom zažíval pekelné muky.

Predstavte si teda, aká som bola prekvapená, keď som sa vrátila domov s vysvedčením (na stužkovú som nešla – v čom a za

aké peniaze?) a otca našla tichého, zroneného a, ehm, vzpriamene sediaceho za stolom.

„Dcéčka, pocem, musím ti niečo povedať.“

Čo sa deje? Hádam nás nevysťahujú?

Ukázalo sa, že áno aj nie. V jednom z alkoholických preludov otca osvietilo. Uzrel anjela, čo k nemu zostúpil v žiarivom snehobielom rúchu; božský hlas mu vynadal do lajdákov a povaľačov; božská ruka ho prefackala a noha zamierila na zadok. Takto to už ďalej nejde – uvedomil si Mychajlo Pavlovych a vynaložil priam nadprirodzené úsilie.

Za týždeň predal náš byt, požiadal o poľské víza a kúpil si lístok na autobus do Przemyslu. Čakal ho osud pracovného migranta v Poľsku či, pri troche šťastia, dokonca v Nemecku, a preto mu dcérka musela pomôcť pobaľiť kufre.

„Oci, a čo bude so mnou?“

„Jak s tebou?“

„No kde budem žiť ja?“

„U babky v Donecku.“

Tak som sa v sedemnástich rokoch dozvedela, že mám babku. O existencii Donecka som vedela z novin.

Ak ste ešte nikdy necestovali vlakom, tak nočný rýchlik *Donbas* nie je tou najlepšou voľbou na zoznámenie s týmto spôsobom dopravy. Nemala som však na výber a už o dva dni som stála na nástupišti a stískala tašku s oblečením, kufor kníh a klietku s dvoma angorskými králikmi. Králiky mi v poslednej chvíli priniesla susedka.

Králik nie je kôň, je to tiché a krotké zviera. Klietku som položila na policu na batožinu za matracmi a hneď som na ňu zabudla. Mala som predsa o čom premýšľať.

Zo skúpych otcových slov som vyrozumela, že jeho mama (teda moja babka) sa volá Oľha Ivanivna a že sa nevideli už dobrých desať rokov. Jedného dňa odišiel z domu s pasom vo

vrecku, a pokiaľ to nebude krajne nevyhnutné, najradšej by sa tam nevracal. Krajná nevyhnutnosť – v tomto prípade ja – prispela k formálnemu spojeniu rodiny a babka po krátkom vyjednávaní súhlasila, že ma dočasne ubytuje.

Mali sme bývať v Kyjivskej štvrti v Donecku na Blahoviščenskej ulici. Svoj príbeh som dopodrobna vyrozprávala spolucestujúcim – páru dôchodcov a holohlavému chlapíkovi v stredných rokoch v koženej bunde. Dôchodcovia si po mojich slovách vymenili pohľady a znovu sa spýtali na adresu. „*Tu máš, dieta, najedz sa,*“¹ vzdychla žena a podala mi paradajku a polovicu kurčaťa. Muž v koženke chvíľu mlčal a potom z ničoho nič začal rozprávať príbeh, ako v mladosti na trhu zabil jedného Vietnamca.

Zo všetkých síl som sa snažila nasávať romantiku cestovania, o ktorej som toľko čítala. Načúvala som klepotu kolies, ktorý iným autorom naznačoval čosi zlovestné či nádejné, a do mňa zasieval len pochybnosti o spoľahlivosti konštrukcie vľaku. Vagón škripal akosi prihlasno, police sa príliš nakláňali, po podlahe sa kotúľala prázdna fľaša od piva, vlhké plachty páchli potom a plesňou.

Ráno sme sa zobudili na chrumkanie. Na stole sedel králik a ohlodával kuraciu kostičku. Z prázdnej kľietky trčala vyložená mriežka a po druhom králikovi nebolo ani stopy.

Takto ma prvýkrát uvidela babka Oľha – špinavú, strapatú, s doškriabanými rukami a odretými kolenami. So sprievodcom sme vo vozni prehládali každý centimeter, presvietili všetky police, kufre a toalety. Preklopkali sme všetky čalúnené poťahy a prehládali každého cestujúceho. To prekľiate zviera akoby sa vyparilo a ja sa prikláňam k verzii, že ho niekto spláchol do záchoda.

„Čo už, stane sa,“ vzdychla Oľha Ivanivna. „Tvoj otec by mal vedieť, že zvieratám sa u nás nevodí dobre. Okrem myši, samozrejme. Poď, ideme domov.“

1 Pozn. prekl.: Kurzívou sú v texte označené repliky postáv, ktoré hovoria po rusky alebo najmä po rusky, či zmesou ruštiny a ukrajinčiny. Všetky ostatné dialógy sú pôvodne písané v ukrajinčine.

A tak sa naše životy spojili.

Mojím novým domovom sa stal starý päťposchodový sovietsky panelák, chruščovka s tromi vchodmi páchnucimi močom, mačkami a fašírkami. Z okna izby som mala výhľad na strednú školu a každé ráno som pozorovala študentov pofajčievajúcich pred vyučovaním. Babkina spáľňa bola otočená k súkromnému jednoposchodovému domu, hoci ten pojem bol pomerne relatívny. Pamätám si svoj prvý dojem z Donecka: bol plný takýchto jednoposchodových domčekov a na priemyselné mesto mal nečakane malomestskú dušu. Dlhو mi trvalo, kým som si zvykla na vysoké ploty, škridlóvé striešky a trsy divokej buriny pred každým domom a na všadeprítomný dojem zanedbanosti. Všetko, čo by sa dalo ukradnúť, tu bolo k ničomu priviazané drôtikom. Všetky domy boli tu a tam zaplátané, stáli na prehnitých pilieroch a pokrývala ich vrstva čierneho prachu.

Uhoľný prach bol všade. Kvety na stromoch rýchlo bledli a opadávali. Prvý sneh vydržal biely a lesklý hodinu-dve. Nové topánky ostali čisté do prvého obutia. A každý krok na ulici sa menil na skúšku, na boj s prachom, blatom a so suchým vetrom. Vypestovala som si zvyk nekráčať, ale cupitať od steny k stene. Nedvíhať hlavu, nikomu sa nedívať do očí, nepútať pozornosť.

Hneď v prvý týždeň som sa zamestnala ako pokladníčka v supermarkete. O niekoľko mesiacov ma povýšili na manažérku a do roka som sa stala vedúcou predajne. Nemôžem povedať, že by sme si žili na vysokej nohe, ale babkin dôchodok a môj plat nám vystačili na jedlo a energie a ešte sme si čo-to ušetrili na horšie časy.

Nežilo sa nám tak zle, aby nemohlo byť horšie, dni plynuli. Keď na to spomínam, som vďačná osudu za túto niekoľkoročnú prestávku, ktorá mi umožnila dospieť, zosilnieť a prijať realitu Donbasu.

Tá nás zastihla osemnásteho novembra dvetisíc sedem o tretej v noci. Na ten večer si spomínam presne. S babkou sme si posedeli trochu dlhšie, ona sledovala televízny seriál, ja som čítala knihu, chúlili sme sa pri jedinom funkčnom ohrievači. Bola už neskorá noc, keď hrobové ticho preťalo zavýjanie sirény. Klaksón

bol taký hlasný, až sa rozochveli steny. Vyskočili sme z postele a vybehli von. Vo svetle lampy som videla babkinu bielu voskovú tvár, triasli sa jej ruky.

„Dcéčka, zle je.“

Naozaj bolo zle. V kilometrovej hĺbke bane Zasiadka došlo k výbuchu. V tej chvíli tam pracovalo vyše štyristo ľudí, na povrch sa dostalo len tristo z nich. Sto baníkov zostalo uväznených v podzemí a dva týždne sme spolu s ostatnými vyčkávali ukončenie záchranej operácie. Tretieho decembra po sérii opakovaných výbuchov padlo rozhodnutie šachtu zatopiť.

Sídliskom sa dva týždne rozliehalo kvílenie. Dva týždne trvali pohreby. Dva týždne sme s babkou varili pšeničnú kašu a piekli koláče na kary. Z nášho domu zahynuli traja a dvoch vyhlásili za nezvestných. Celý ten čas sme trávili s ostatnými. Spoločne sme behali po pohrebných ústavoch, objednávali rakvy a vence, spoločne sme postávali na cintorínoch. V našom dome spávali cudzie deti a spoločne sme jedávali za veľkým stolom na dvore, zbierali sme zvesti a správy ako jeden, prešli sme všetkými štádiami od zúfalstva k nádeji a vrátili sme sa k zúfalstvu.

Pre toto mesto som ešte dlho zostávala cudzinkou, čo ma desilo a znepokojovalo. Niečo sa však zmenilo. Dom, v ktorom si plakala, už nikdy nebude tak úplne cudzí.

Práve od tejto nehody, od tej strašnej nočnej sirény sme s Donbasom začali splyvať a vzájomne si prenikať pod kožu. Presne od tej chvíle rátam udalosti, ktoré ma prinútili k rozhodujúcej voľbe. V tú zimu vyklíčilo semienko, ktoré zo mňa nakoniec urobilo to, kým som – povstalkyňa, rozviedčička a diverzantku.

Dni sme s Oľhou Ivanivnou trávili mlčky. Čas sme merali cestami na tržnicu a nedeľnými kapustnými holúbkami. Neplánovali sme viac než sezónne nákupy. Podľa nepísaného pravidla som sa ja nepýtala na tajomstvá minulosti a ona na mňa zasa netlačila plánmi na budúcnosť.

Susedia nás možno za chrbtom ohovárali, ale do očí nám nikto nič nepovedal. Azda okrem Stepanydy Viktorivny z bytu dvadsaťosem. Niektorí ľudia sú ako svedomie doby, ako mozog komunity. No a Stepa bola pečeňou nášho vchodu. Prechádzalo ňou všetko toxické, celá nálož pletiek, scén a nenávisť, akou sa živia len zmije čihajúce pod polenami a komsomolskí funkcionári na dôchodku.

Niektorí ľudia chvália tak, že ich kompliment na človeka dopadne ako pľuvanec. Nikdy som nepočula, že by tá žena začala rozhovor inak než zjojknutím: „*Jój, aké krásnučké máte dievčatko, celkom ako moja vnučka. Jój, a koľko už má? Rôčik? Aha, a chúdatko ešte nechodí, čo? Jój, to je škoda.*“ „*Jój, aký máš dobrý účes. Presne tak, v takom veku už treba ísť na krátko...*“ „*Jój, videla som vášho muža v kaviarni s nejakou ženskou. Mrzí ma to. Všetci chlapi sú rovnaki!*“

Ale s babkou sa prerátala. „*Jój, tá dnešná mládež. Nič nechcú, nikoho nepotrebuju. Počúvam, že aj tá vaša len doma sedí. To tak teraz chodí, ani deti, ani svadba, no nie?*“

Babka demonštratívne zastala, položila tašky na zem, zložila si okuliare a pretrela sklá.

„Povedz mi, Stepa, ako je možné, že bosorka v našom vchode si ty a ľudia klebetia o mne? Kde je spravodlivosť?“

V tom čase sa u nás v práci začal objavovať istý Vitalik. Niekedy chodieval aj dvakrát do dňa, raz po chlieb, potom zasa po pivo. Ženy si rýchlo dali dva a dva dokopy, len ja nie. A keď ma konečne pozval von, bolo mi trápne odmietnuť. Aj keď ma odprevadil domov, aj keď ma zaviedol do hotelovej izby.

Ak by to bol ľúbostný román, rozpísala by som sa podrobnejšie a s kvetnatými epitetami. No pravda je taká, že všetko prebehlo bez epitet. Keď bolo po tom, stále mi nebolo jasné, na čo to všetko je. To kvôli tým pár pohybom sa ľudia toľko trápia? Toľké tragédie, toľko literatúry len pre toto? Pre nejakú dynamiku?

„Ako ti je? Všetko v pohode?“

„Ďakujem, super. Idem do kúpeľne.“

Keď som sa vrátila, už spal na deke. Bolo mi trápne ho zobudiť, a tak som sa prikryla uterákom a zadriemala. Veď na moje rozmery uterák celkom stačí.

Ráno sa Vitalik zobudil ako prvý, pľasol ma po zadku ako pán psíka, skrivil tvár – veď keď má žena štyridsaťdva kilogramov, treba na to ísť opatrne, miest na pohodlné plesnutie nie je veľa – a vyhlásil, že pôjdeme na večeru k jeho mame.

Na to som vôbec nemala chuť, ale znovu mi bolo trápne odmietnuť, hlavne keď mi sľúbil, že ma vyzdvihne rovno pred obchodom. A naozaj, zjavil sa pri dverách presne o siedmej s obrovskou kyticou v rukách.

„Aké krásne ruže... ďakujem. Vieš, že som ešte nikdy nedostala kvety?“

„Aha, no, ale vieš... Tie som kúpil pre mamu, ideme predsa na návštevu.“

„Prepáč, to mi nenapadlo.“

Mama nás privítala v predsieni, podala nám smiešne ružové papuče s bielymi bodkami a pozvala nás do kuchyne. Musela ma naskrz prekuknúť, kým sme prešli po chodbe, pretože pri stole to už išlo z kopca. S každým kúskom torty, ktorý som sunula dolu hrdlom, sa mamine pery čoraz viac stenčovali, Vitalik čoraz viac bledol a pauzy v rozhovore sa naťahovali do rozmerov z divadelnej drámy.

„*Ach, ako zaujímavo hovoríte po ukrajinsky. Pochádzate zo západu?*“

„Vlastne nie, som z Donecka, ale v detstve som žila v Rivenskej oblasti.“

„*No, tak som si aj myslela. Oj, pozor, lebo hryzie! (To som podišla ku klietke s papagájom.) A ako sa povie papagáj v tej vašej huculčine,² kohút, však? Povedzte a máte tam u vás na dedine aj kravu? A čo s ňou robíte? Aj ju dojíte?*“

„Ale nie. Teda áno, kravy sa doja, ale my žiadnu nemáme.“

2 Pozn. prekl.: Hucul – príslušník ukrajinského obyvateľstva žijúci v ukrajinských Karpatoch okolo prameňov Tisy pri rumunskej hranici.

„Pokiaľ viem, tak rodičia s vami už nebývajú, však? Len si dajte, nech sa páči, cukríky, to kúpil Vitalik. Už si dnes jedol, drahý? Prišiel si neskoro, čakala som tá už o siedmej. Viete, veľmi sa trápim, keď mešká domov, má predsa svoj stravovací režim. Potom vám všetko podrobne rozpoviem, vôbec nesmie byť ohrievané jedlo, len a výlučne čerstvo pripravené, na raňajky, obed aj večeru mu varím primerané porcie, neskôr vám ukážem hrnce.“

Dobre ste sa dovtípili, ušla som. Počas ďalšej prestávky som vstala od stola, ospravedlnila sa a spýtala, kde je toaleta. Odtiaľ som sa potichučky po špičkách prikradla k dverám. Na ulicu som vyletela, akoby ma naháňali, ani som nečakala na výťah, schody som brala po štyroch. Až o dve zastávky ďalej som si všimla, že cez mláky cupitám v ružových papučkách.

Stála som uprostred ulice, pozerala si na nohy a rozosmiala som sa. Až som sa rozštikútala, z nosa a z očí mi tieklo. Smiala som sa ako ešte nikdy v živote, rehotala som sa ako pobláznená a od pocitu neskutočnej, neľudskej úľavy som sa skoro vzniesla k oblohe. Dá sa povedať, že som už zažila sex aj vzťah, no nie? Hoc aj krátky, dokopy trval tri dni, ale koho to zaujíma? Neumriem ako stará panna, a keď sa niekto spýta, budem mať čo povedať. Mama – všetko zvalím na mamu. Dokonale sme sa k sebe hodili, ale jeho mama bola proti, a tak som si to premyslela a chtiac-nechtiac sa rozhodla, nemala som veľmi na výber.

Na tej zastávke som si uvedomila ešte jednu vec. Už nikdy, nikdy sa nevrátim do supermarketu. Radšej budem spať pod mostom, všade chodiť pešo a predám aj obličku, ale už viac nebudem ani hlavná, ani obyčajná pokladnička, nebudem vykladať palety a už vôbec si neoblečiem uniformu.

Spomínala som už, že motto mojej rodiny by malo znieť „nikdy nehovor nikdy“?

Keď sa na to pozerám spätne, najviac sa čudujem, že sa ničomu nečudovala babka. Všetky nasledujúce udalosti prijímala

ako objektívnu skutočnosť. Nehádali sme sa, o ničom sme sa nesporeli ani nediskutovali. Mlčky si vypočula, že teraz som nezamestnaná. Prikývla na krátky výklad môjho romantického príbehu a doma sa nič nezmenilo, len holúbky sa prehodili z nedeľného obedu na utorňajší.

Nemala som pokoja. Sotva som si sadla, hneď som opäť vyskočila na nohy. Nespala som, nejedla, načúvala som predtým neznámemu pocitu nekonečnej energie. Elektrizovali mi vlasy, hučalo mi v ušiach a pálili ma končeky prstov.

Prechádzala som sa od steny k oknu, až som na beztak vyšúchanom koberci vyšliapala cestičku.

Nakoniec nadišla chvíľa, keď som si uvedomila, že už viac nevládzem. Už sa viac nemôžem pozerať na tú ulicu a mokré ploty, dusí ma prach, nevládzem dýchať, zvierajú mi hrudník. Sivé škatule za oknom, siví okoloidúci, všetko bolo sivé ako stará dekorácia pokrytá prachom.

Zobrala som všetky peniaze a vybrala sa do jediného umeleckého obchodu v okolí. Čudovala som sa sama sebe, nakúpila som si tucet štetcov a plný košík akrylových farieb. Bielu, striebornú, modrú, ružovú – iné nemali. Potom som zašla do lekárne po fľašu liehu.

Doma som zo seba strhla bundu a za chôdze si vyzula topánky. Nechcela a nesmela som premárniť ani sekundu. Ako narkoman, ktorý sa dostal k svojej dávke. Nikdy v živote som necítila takú posadnutosť, ale v tej chvíli som nemala čas ani chuť analyzovať jej príčinu.

Alkoholom som umyla okno, ošpliechala som si pritom ruky aj nohavice. Paletu som nepotrebovala, veď načo? Na tanierik som vytlačila naraz pol tuby farby a pustila sa maľovať na sklo. Presne som vedela, čo chcem, no netušila som, ako to dosiahnuť. Boli to minúty čistého vzletu, bezodnej inšpirácie. Myslím, že som pracovala postojacky, potom som si z dvoch stoličiek vyrobila čosi ako lešenie.

Maľovala som zimu. Namaľovala som mráz, ako som si ho pamätala z detstva, namaľovala som naše poľské slnko a jordánsku

vodu. Na okne žiarili tisíce snehových vločiek, vzory sa navzájom prekrývali a spájali v zložitej čipke neviditeľných línií. Keď mi došla farba, používala som soľ, púder, múku, pomáhala som si ihlou a pierkom, dýchala som na okno a dych zamrzal na skle. Ubiehali hodiny a svet na ulici postupne mizol. Miestnosť naplnilo oslepujúce svetlo s bielymi, ružovými a červenými zábleskami.

„Zrejme to tak malo byť.“

„Babi?“

Babka Oľa stála za mnou a po lícach jej stekali slzy.

„Už tu stojíš dlho? A čo tak malo byť?“

„Jablko nepadá ďaleko od stromu. Tvoja mama rada vyšivala, dcérka. Stačila ihla a svet pre ňu prestával existovať. Mohli sme na ňu kričať, rozprávať, aj keby jej pod nosom horelo, ani nezdvihla hlavu. Nikdy predtým ani potom som nevidela nikoho ako ona. Pracovala na jednom obrázku za druhým...“

Zatajila som dych, bála som sa čo i len pohnúť. Bola som presvedčená, že babka moju mamu nepoznala, nikdy ju totiž nespomenula. Zrazu sa ukázalo, že ju poznala, a celkom dobre.

„Musíš mi o nej povedať. Chcem vedieť, kým bola a ako umrela. Mám na to právo.“

„Samozrejme, no môžem ti povedať len to, čo pochopíš... Nikto jej nerozumel. Volali sme ju Štunda. Určite nepochádzala z tohto sveta. Môj Misko sa k nej vôbec nehodil, no keď sa nad tým zamyslím, k nej sa vlastne nehodil nikto. Bohvie, čo na mojom synovi videla, vyzerali spolu ako labuť a štika... Stále mlčala, žila vo svojich myšlienkach. Ak si jej niečo povedala, ona aj reagovala, ale pozerala na teba z diaľky ako cez potrubie. A zakaždým prekvapene, akoby ťa videla prvýkrát.“

V dedine sa dokonca stávkovalo, ako dlho spolu vydržia. Nikto im nedával viac ako mesiac. A pozri, sedem rokov. Už si bola veľká, mala by si si to pamätať. Tvoj otec vtedy pracoval ako strážnik na tri zmeny. Raz sa vrátil zo služby a tvoja mama bola preč. Najprv sa netrápil, myslel si, že len kamsi odišla. Čudné, že dcéru nechala doma, nevzala si ani tašku, ale mohlo sa stať hocičo. Hľadať ju začal až po večer, zavolať aj milíciu.

Milicionári prišli so psom, pes naňuchal stopu a z domu sa rozbehol rovno do polí za dedinou, poza ktoré viedla poľná cestička. Bežali po nej až ku križovatke a tam zastali. Tu kukurica, tam kukurica, len dve polia sú pokosené a rovno na križovatke stopy po požiari. Nieкто zapálil taký oheň, že zem naokolo zhorela na pol metra. Čo tam pálili a prečo, nevedno.

Tým ohniskom sa skončila stopa. Pes sa ešte chvíľu motal na mieste, vrtel chvostom, skákal sem a tam. Prevrtali celé ohnisko – čo už tam chceli nájsť? –, ale márne. Len samý popol. Odvtedy tvoju matku nikto nevidel... O rok neskôr nám vydali potvrdenie o nezvestnej osobe a bolo po všetkom. Tvojho otca ťahali na políciu osemkrát, ale on presedel celú noc v práci, podľa kamier sa odtiaľ ani nepohol. Vypočúvali mňa aj susedov, všetko márne.

A potom sme už v dedine nemohli žiť. Ľudia sú takí, ústa sa im nezavrú. Občas mali reči za chrbtom, potom aj do očí a nakoniec nám podpálili dom. Dobré, že otec ešte nespal a stihli sme odtiaľ vybehnúť, vyniesli sme teba, pobrali doklady. No veci a nábytok – všetko zhorelo. Dom sa rozhorel ako poliaty benzínom, bolo po ňom za pár sekúnd.

Potom sme sa rozišli. Ty s otcom ste šli do Dubrovyce, Mis-kovi tam dali robotu, a ja som prišla sem, k sestre. No a ďalej to už poznáš. A vieš, aký je otec, keď si niečo vezme do hlavy. Nepísal, nevolal, celkom uťal kontakt a teraz sa odrazu objavil s prosbou, aby som ťa prijala.“

Babka zmĺkla a ja som mlčala tiež.

„Dcérka, do toho sa netreba miešať. Čo bolo, bolo. Ale vieš čo? Tvoja mamka vyšivala rovnako, biele na bielom. Celé obrazy, prichádzali si ich pozerať z Kyjiva aj z Lviva, trhali jej ich z rúk. Boli rovnako živé ako toto okno.“

